

ЕКОНОМІКА

ECONOMICS

Ібатуллін Марат, Остапенко Сергій, Білик Сергій, Удовиченко Олександр. Пріоритетні напрями реалізації експортного потенціалу агропродовольчого сектору України. *Економічний дискурс*. 2024. Випуск 1-2. С. 7-16.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2024-1-1>

УДК 339.564 : 338.439.5(477)
JEL Classification Q18, F14, F02

Ібатуллін Марат

д.е.н., професор кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування
м. Київ, Україна

E-mail: imi_1@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8765-6261

Остапенко Сергій

доктор філософії в галузі економіки, аналітик інвестиційних проєктів
Фінансово-аналітична компанія «Венко Фанд»
м. Київ, Україна

E-mail: ostap3nko@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7653-4787

Білик Сергій

кандидат ветеринарних наук, доцент кафедри ветеринарно-санітарної експертизи,
гігієни продуктів тваринництва та патологічної анатомії імені Й.С. Загаєвського
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

E-mail: nsbiluk1976@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4590-0881

Удовиченко Олександр

аспірант
Білоцерківський національний аграрний університет
м. Біла Церква, Україна

E-mail: vdovichenko_op@ukr.net

ORCID: 0009-0000-5293-8576

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

Анотація

Вступ. *Покращення експорту сільськогосподарської продукції є одним із важливих завдань, що стоять перед аграрним комплексом нашої країни. Сільськогосподарський потенціал України дозволяє не лише забезпечити внутрішні потреби нашої держави, а й вивести країну на міжнародні ринки, а також стати одним із ключових експортерів агропродовольства.*

Методи. *У процесі вирішення поставлених завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: описово-аналітичний метод, системний підхід (для трактування поняття «експортний потенціал», характеристики інститутів міжнародної торгівлі); метод систематизації (для систематизації добровільних стандартів), аналізу і синтезу (для визначення особливостей та класифікації сільськогосподарських товарів); метод динамічних рядів і структурного аналізу (для оцінювання динаміки зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими товарами); метод порівняння (для визначення переваг і недоліків різних видів сільськогосподарських товарів у міжнародній торгівлі сільськогосподарськими товарами).*

Результати. *Доведено, що ключовими інструментами та методами державного регулювання, у контексті реалізації моделі підвищення використання експортного потенціалу аграрного сектору шляхом індустріалізації у галузях харчової промисловості, слугують стимулювання розвитку сектора засобів праці, інформаційних технологій, матеріально-технічного та ресурсного забезпечення внутрішнього виробництва. Крім того, важливим напрямом державного стимулювання використання експортного потенціалу є впровадження міжнародних стандартів з виробництва продуктів харчування, що сприятиме підвищенню їх якості та безпеки, а також запобігатиме неякісному дешевому імпорту.*

Перспективи. *В повоєнний період відродження аграрної економіки України повинна бути розроблена Стратегія підтримки експорту агропродовольства в Україні. Вона повинна закласти підґрунтя для формування системи інструментів державної та регіональної підтримки експорту сільськогосподарської продукції та продовольства з орієнтацією на товари з високою доданою вартістю.*

Ключові слова: *експорт, сільськогосподарська продукція, експортний потенціал, інфраструктура, державна підтримка.*

Вступ.

Покращення експорту сільськогосподарської продукції є одним із важливих завдань, що стоять перед аграрним комплексом нашої країни. Сільськогосподарський потенціал України дозволяє не лише забезпечити внутрішні потреби нашої держави, а й вивести країну на міжнародні ринки, а також стати одним із ключових експортерів агропродовольства.

Окрім забезпечення збуту, експортна діяльність передбачає виробництво сільськогосподарської продукції відповідно до міжнародних стандартів якості, стимулює вдосконалення виробничих процесів з метою мінімізації витрат, підвищує конкурентоспроможність учасника господарської діяльності в цілому.

Експортний потенціал продукції сільського господарства постає одним із органічних елементів національної економіки. Тут передбачається можливість виробляти конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію та експортувати її за світовими цінами. Основним завданням експорту продукції сільського господарства можна вказати здатність такого поліпшити поточний стан аграрного сектору України та економіку країни в цілому, використовуючи та активізуючи наявні конкурентні перспективи розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Важливу роль у висвітленні теоретико-методологічних засад формування та оцінки експортного потенціалу країни в цілому та окремих суб'єктів відіграють дослідження таких вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Волкодавовой, О. Гурова, Дж. Д. Деніелса, О. Кириченко, Г. Крушницької, Л. Кутідзе, А. Мазаракі, Т. Марченко, Н. Пирець, Лі Х. Радеби, В. Рогачова, М. Сейфулаєвої, І. Скорнякової, О. Ульянченка, В. Юхименка та інших вчених. Проблеми формування та реалізації експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств та його стимулювання досліджували В. Андрійчук, В. Бойко, В. Губенко, Л. Діброва, О. Жемойда, Т. Зінчук, М. Ігнатенко, С. Кваша, І. Кобута, В. Колодійчук, Л. Михайлова, П. Саблук, М. Сайкевич, О. Попов, О. Попова, В. Онегіна, О. Школьній та інші науковці.

Мета.

Мета статті – на основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду запропонувати рекомендації практичного та теоретичного характеру щодо формування стратегічних напрямів реалізації експортного потенціалу аграрного сектору України.

Методологія дослідження.

У процесі вирішення поставлених завдань застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: описово-аналітичний метод, системний підхід (для трактування поняття «експортний потенціал», характеристики інститутів міжнародної торгівлі); метод систематизації (для систематизації добровільних стандартів), аналізу і синтезу (для визначення особливостей та класифікації сільськогосподарських товарів); метод динамічних рядів і структурного аналізу (для оцінювання динаміки зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими товарами); метод порівняння (для визначення переваг і недоліків різних видів сільськогосподарських товарів у міжнародній торгівлі сільськогосподарськими товарами).

Результати.

За визначенням науковців, на формування експортного потенціалу аграрного сектору економіки України впливає значна кількість чинників, які умовно об'єднано в три основні групи: засоби виробництва; специфічні фактори; державна підтримка суб'єктів підприємницької діяльності в сфері агробізнесу [1]. На наше переконання, можливості нарощування експортного потенціалу сільськогосподарської продукції і продовольства України слід розглядати з позиції комплексу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників.

До внутрішніх факторів відносяться: виробничий потенціал галузей аграрного сектору; стан внутрішнього продовольчого ринку; конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції; зовнішньоторговельна політика; участь країни в міжнародній економічній інтеграції.

Зовнішніми факторами, що визначають можливість розвитку експортного потенціалу аграрного сектору України, є такі: кон'юнктура світового ринку агропродовольства; умови доступу на ринки країн–імпортерів продовольчих ресурсів; нормативно–правові вимоги у галузі митно–тарифного та нетарифного регулювання; існуюча світова практика аграрного протекціонізму тощо.

Набуття членства у СОТ надало можливість Україні використовувати переваги світової торгівлі й гарантувати вітчизняним сільгоспвиробникам міжнародно–правовий захист від недобросовісної конкуренції на світовому та регіональних ринках.

Зокрема, це стосується отримання суб'єктами підприємницької діяльності у сфері аграрного бізнесу вільного, недискримінаційного доступу до світового ринку конкурентоспроможної продукції аграрного сектору і харчової промисловості, стимулювання технологічного оновлення та переозброєння національного виробництва відповідно до світових стандартів, можливості застосування при вирішенні торговельних спорів механізму врегулювання суперечок, передбаченого нормами СОТ, а також інтеграції ряду господарюючих суб'єктів у світові технологічні ланцюги.

Варто зауважити, що вітчизняний експорт сільгосппродукції недостатньо диверсифікований і залежить від сировинних матеріалів, таких як зерно, на яке припадає 47% у загальному експорті. Водночас у розвинутих країнах, до прикладу Франції чи Австрії, цей показник становить 21%. Також, у згаданих країнах близько 30% належить експорту напоїв. Чехія, Польща та Угорщина здебільшого експортують молочні та м'ясні продукти, фрукти, овочі [2].

У 1581 р. Джон Гейлз наголошував: «які ж ми слабодумні... якщо самі ж віддаємо свою сировину на обробку чужинцям, а потім купуємо своє ж з їхніх рук» [3].

Водночас лібералізація імпорتنних тарифів істотно позначилася на збільшенні імпорту в Україну окремих груп сільськогосподарських товарів. Після вступу до СОТ середня ставка ввізного мита на сільськогосподарську продукцію знизилася до 9,2%.

Ми підтримуємо думку експертів, які вважають, що застосування вільної торгівлі країнами третього світу виступає ключовою рекомендацією від Міжнародного валютного фонду та Світового банку, що включена до так званого Вашингтонського консенсусу – комплексу заходів, які пропонують МВФ і Світовий банк всім країнам, що розвиваються [4]. Джозеф Стігліц у своїй праці «Глобалізація: тривожні тенденції» наголошував, що: «Західні країни проштовхують лібералізацію торгівлі щодо тієї продукції, яку експортують вони, і в той же час продовжують зберігати захист тих секторів своєї економіки, в яких їм могла би загрозувати конкуренція країн, що розвиваються» [5].

Членство України в СОТ призвело до суттєвого скорочення фінансування державних програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Нині основний акцент зосереджується на модернізації матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, головним чином за рахунок вітчизняної продукції машинобудування. Незважаючи на військові дії, приймаються законодавчі акти, які спрямовані на адаптацію вітчизняних стандартів якості до європейських, що забезпечить конкурентоспроможність вітчизняної готової продукції харчової промисловості на зовнішньому ринку.

Війна України з Росією значною мірою загострила проблеми використання експортного потенціалу аграрного сектору України. Серед таких: недосконала система логістики, що зорієнтована лише на транспортування кінцевим споживачам виключно через порти Чорного моря, відсутність глибокої переробки продукції рослинництва, переважно зерна, та недостатній рівень розвитку свинарства і скотарства, як одного з шляхів диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств.

Блокада російськими окупантами чорноморських портів України та проблеми з інфраструктурою не дозволяють експортувати майже 25 млн т зерна. Оскільки Україна знаходиться серед найбільших країн світу з виробництва зерна, це спричиняє серйозні наслідки для багатьох країн, що залежать від української продукції.

Через блокаду на світовий ринок не надійшло 7 млн т пшениці, 14 млн т кукурудзи, 3 млн т соняшникової олії, 3 млн т соняшникового шроту та інших сільськогосподарських культур. Це вже спричинило рекордне зростання цін на світовому ринку і неминуче призведе до глобальної продовольчої кризи та зростання інфляції.

Варто зауважити, що в нинішніх умовах альтернативою експорту зернових може стати нарощування внутрішньої переробки та експорту продуктів їх переробки. До того ж, перша десятка найбільших виробників борошна в Україні станом на 11.04.2022 р. не знаходилася на тимчасово окупованій території

Забезпечення внутрішньої переробки зернових створить потенціал для експорту близько 80 тис т борошна на місяць замість 100 тис т зерна, що сприятиме збільшенню доданої вартості експорту, поліпшенню фінансового стану підприємств АПК, створенню додаткових робочих місць у борошномельній промисловості, звільненню 20% пропускної спроможності для здійснення інших експортних перевезень.

Виробники харчових продуктів мають досвід невиправдано тривалих затримок платежів від торговельних мереж за поставлену продукцію. Крім того, у разі банкрутства мереж, підприємства постачальники взагалі втрачають шанс отримати кошти за поставлену і вже реалізовану продукцію.

Вважаємо, що необхідно створити Фонд гарантування розрахунків торговельних мереж за поставлену продукцію, подібний до того, який запропоновано законопроектом 5542-1 «Про внесення змін до деяких законів України стосовно забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб», що гарантує повне відшкодування суми банківських вкладів фізичним особам на час дії воєнного стану. Це сприятиме стабільності умов роботи підприємств харчової галузі, критично необхідної для забезпечення продовольчої безпеки країни.

Разом із тим, частка переробної промисловості у ВВП України скорочувалася протягом багатьох років і в 2020 р. становила 10,1%, що значно менше, ніж у сусідніх Польщі (16%), Словаччині (17,5%), Угорщині (17,5%) [6].

Вважаємо, що парадигма підвищення використання експортного потенціалу шляхом часткової переробки сільськогосподарської продукції має реалізовуватися в рамках державної структурної політики, яка дозволяє забезпечити позитивні зрушення у важливих макроекономічних співвідношеннях як на внутрішньому ринку, так і у фазах суспільного відтворення. Виходячи з цього, у процесі обґрунтування механізму та інструментів державного регулювання використання експортного потенціалу важливо враховувати етимологію й концептуальні особливості державної структурної політики.

Аналіз світового досвіду реалізації державної політики з метою підвищення використання експортного потенціалу аграрного сектору України шляхом переробки сільськогосподарської продукції дозволяє виділити ряд організаційних та економічних підходів, що утворюють базис регулюючого впливу в аналізованій сфері, до яких можна віднести інструменти грошово-кредитної, фіскальної, валютно-курсової та зовнішньоторговельної політики.

На особливу увагу, заслуговує практика країн, які застосовували, на додаток до інструментарію зовнішньоекономічної політики, цілеспрямовані засоби внутрішньої економічної політики, а саме: розміщення державного замовлення та здійснення державних закупівель передусім товарів вітчизняного виробництва, пряме державне інвестування у ті сектори харчової промисловості, що вимагали розвитку (Франція), або запровадження механізмів субсидованого кредитування приватних інвестицій у такі сектори, диференціація правового поля залежно від участі підприємств в імпортозамінних або імпортних операціях, додаткові адміністративні обмеження імпорту та умовні дозволи на імпорт. [7]

Таким чином, можна стверджувати, що основним у системі державного регулювання імпортозаміщення в галузі харчової промисловості виступає формування правильної стратегії, оскільки досягнення цієї мети може бути складним і тривалим процесом, який передбачає не лише надання преференцій для внутрішнього виробника або запровадження низки заходів з обмеження імпорту, а також послідовність дій із забезпечення економічного розвитку та зміцнення позицій країни на внутрішньому і зовнішньому продовольчих ринках, що базуються на новітніх тенденціях технологічного й суспільного розвитку з використанням високотехнологічного та капіталомісткого виробництва.

Ключовими інструментами та методами державного регулювання, у контексті реалізації моделі підвищення використання експортного потенціалу аграрного сектору шляхом індустріалізації у галузях харчової промисловості, слугують стимулювання розвитку сектора засобів праці, інформаційних технологій, матеріально-технічного та ресурсного забезпечення внутрішнього виробництва.

Виробничий комплекс априорі не може розвиватися, і тим паче формувати й реалізовувати конкурентний потенціал без належної та доступної для цього матеріально-технічної та техніко-технологічної бази, фінансово-інвестиційного і ресурсного забезпечення. Крім того, важливим напрямом державного стимулювання використання експортного потенціалу є впровадження міжнародних стандартів з виробництва продуктів харчування, що сприятиме підвищенню їх якості та безпеки, а також запобігатиме неякісному дешевому імпорту.

Таким чином, результати аналізу теоретичних положень та особливостей імпортозаміщення в харчовій промисловості, напрацювання зарубіжних учених та експертів дозволили розробити структурну схему державного регулювання в галузі харчової промисловості, яка охоплює ряд організаційних та економічних підходів, що утворюють базис механізму регулювання в сфері, що розглядається.

Ще одним напрямом у глибокій переробці кукурудзи, який технічно реально здійснити в Україні, можна вказати виробництво біоетанолу. Таке виробництво можна було б налагодити на базі спиртових заводів, яких в Україні близько 80. Однак, щоб ринок біоетанолу розвивався, потрібна підтримка держави. Поки в Україні не створені умови для цього сектору економіки, немає ринку збуту, згадане питання часто відкладається як не першочергове, оскільки в Україні існує

«бензинове» лобі.

Необхідно відрегулювати хоча б уже ухвалений закон, щоб додавати до бензину 10% біоетанолу. Поки що законодавство зобов'язує додавати 5%. В Україні потрібно створити такі умови, щоб сільськогосподарським товаровиробникам на сьогодні було вигідно інвестувати у переробку первинної сировини та створювати додану вартість на всіх етапах багатоступеневої переробки.

У суб'єктів підприємницької діяльності в сфері агробізнесу нині наявні фінансові ресурси, щоб їх інвестувати у таку ланку, як переробка. Але потрібна чітка стратегія та законодавчо відрегульовані ринки.

Біоетанол – це один із найважливіших ринків глибокої переробки, проте в Україні на теперішній час він відсутній. Разом із тим, у США, де на державному рівні налагоджено схему взаємодії фермерів та підприємств з переробки, існують об'єднання фермерів, які працюють у зв'язці з такими заводами. Вони вирощують кукурудзу й постачають її на заводи з виробництва біоетанолу [8].

Загальний обсяг професійного силосного сховища в Україні до початку війни знаходився на рівні орієнтовно 56,5 млн т. Попередні підрахунки збитків показують, що до середини травня 2023 року наявні сховища по Україні скоротилися на 22% до майже 44,0 млн т. Таке скорочення відбулося переважно за рахунок семи регіонів з високою інтенсивністю бойових дій та тимчасової окупації. В інших регіонах інфраструктура також зазнала пошкоджень, але вони не такі значні, як на сході України.

Отже, сьогодні постає необхідність формування таких залізничних товарних терміналів, як «сухих портів». На сьогодні існує два трактування цього поняття. У першому випадку під сухими портами маються на увазі деякі внутрішньорегіональні логістичні термінали, орієнтовані на великі райони споживання або виробництва [9]. Згідно з іншим варіантом трактування, поняття «сухий порт» – це дещо відсунутий за межі міста, що має з ним пряме автомобільне або залізничне сполучення, що виконує функції термінально-логістичного центру, перевалки морських вантажів та їх доставки в пункти призначення всередині країни [10]. На такий термінал переміщуються вантажі в очікуванні впуску у вільний обіг.

Сухі порти – це визнана міжнародна практика, зараз у Європі діє близько 250 сухих портів, що надають важливі логістичні послуги промисловості та торгівлі. У США налічується приблизно 370 найбільших внутрішніх контейнерних терміналів і, принаймні, 200 меншої потужності. Для країн Євросоюзу та США характерне використання сухих портів не як віддалених терміналів морського порту, а як терміналів, орієнтованих на обслуговування внутрішніх районів країни, що розташовані далеко від берегової лінії [11]. Але для цього потрібен аналіз передбачуваних моделей державно-приватного партнерства (ДПП) у сухих портах, які можуть бути порівняні з морськими портами, що функціонують.

Виходячи з вітчизняних економічних реалій, доцільно застосовувати чотири основні моделі ДПП, найоптимальніші з погляду участі у них приватного бізнесу (табл. 1). За наявними даними, укладання державних контрактів означає, що уряд здійснює весь комплекс інвестицій у проєкт та зберігає право власності на нього.

Взаємозв'язок сухого порту з логістичним центром можна було б розглядати як перспективу, але, на жаль, в Україні взаємодія інтермодальних терміналів і логістичних центрів не завжди можлива через слабку організацію або незадовільну спільну діяльність з використання сучасних логістичних і транспортних технологій, поширених у міжнародному транспортному бізнесі.

Пошук відповідної моделі ДПП слугує імперативним завданням при створенні та розвитку сухого порту. Таке завдання повинно бути підготовлене державою до розробки проєктної документації зі створення сухого порту та запрошення приватних інвесторів.

Таблиця 1. Основні моделі державно–приватного партнерства, рекомендовані під час створення сухих портів*

Форми ДПП	Фінансування (інвестиції)	Власність	Механізми
Державний контракт	Відсутність чи незначні приватні інвестиції	Відсутність приватної власності	Контрактне керування. Договір лізингу
Концесія всього сухого порту	Великі приватні інвестиції	Відсутність приватної власності	Концесійна угода
Часткова (обмежена) концесія	Значні приватні інвестиції (в інфраструктуру та інженерні споруди)	Відсутність приватної власності після закінчення контракту	ВОТ, BOOT, ВТО, BROТ
Приватна власність	Основне чи повне інвестування проєкту	Частина чи вся власність буде приватизована	ВОО, позбавлення права власності

*Джерело: власна розробка автора.

Отже, при визначенні цільової моделі державний орган повинен впевнитися, що поставлені цілі будуть виконані, ризики мінімізовані, а модель виявиться привабливою з фінансової точки зору. На наш погляд, вибір найоптимальнішої моделі ДПП у сухому порту має базуватися на методологічній основі, такий як: вивчення думок широкого кола сторін, безпосередньо зацікавлених у створенні сухого порту, мультикритеріальний підхід з аналізом кількісних та якісних факторів з урахуванням їхньої ієрархії, аналіз у форматі «ризик–вигода», повний розгляд специфічних технологічних, транспортних, логістичних, економічних показників створюваного сухого порту.

По–перше, вивчення думки широкого кола зацікавлених сторін у створенні сухого порту базується на врахуванні інтересів суспільства та конкретних індивідуальних фінансових цілей.

По–друге, кожна зацікавлена сторона може реалізувати власні переваги, що впливають на вибір моделі ДПП. Мультикритеріальний аналіз здатний відобразити у собі низку чинників, базуючись на числовому вираженні їх ефекту. Такий підхід буде найдоцільнішим при прийнятті рішень про вибір моделі ДПП і враховуватиме інтереси як держави, так і приватного бізнесу.

По–третє, ДПП характеризується специфічним набором ризиків, зумовлених багатфакторною сферою діяльності, що впливає на функціонування сухого порту, а різні механізми діяльності ДПП приносять кожному з учасників дивіденди залежно від правового статусу та домовленостей. Таке партнерство може реалізуватись лише за умови розуміння взаємних ризиків та переваг, що притаманні обраній моделі співпраці.

По–четверте, аналіз специфічних характеристик створюваного сухого порту, повинен відобразити правове та інституційну сторони з урахуванням характеристик транспортного ринку, технічних, технологічних та логістичних можливостей взаємодії з морським портом, а також конкуренцію між видами транспорту, які його обслуговують.

На підставі вищевикладеного, нами розроблено та пропонується покроковий алгоритм вибору моделі державно–приватного партнерства, що дозволить вирішити згадану проблему. Перший крок складається з проведення попередніх досліджень, де розглянуто та проаналізовано альтернативи створення ДПП у контексті його характеристик, у тому числі нормативно–правової бази, інституційної структури, політичних та міжнародних перспектив, умов державного фінансування, соціально–трудових факторів тощо.

Другим кроком пропонується вибір двох груп критеріїв для визначення моделі ДПП: вигоди для зацікавлених сторін та управління ризиками проєкту. На нашу думку, вигодонабувачів доцільно згрупувати у однорідні категорії за наявними інтересами у проєкті.

Наступним етапом визначається важливість кожного критерію ієрархії та вхідні значення для кожного варіанту. Вагу кожного критерію можна визначити різними шляхами, у тому числі шляхом опитування експертів (експертних оцінок).

На четвертому етапі всі вагові показники поєднуються в аналізі багатокритеріального ранжирування для вибору моделі ДПП сухого порту. При створенні сухих портів планується

частково використовувати наявну інфраструктуру залізничних станцій, що дотичні до обраних майданчиків, з їх майбутнім розширенням до необхідних потужностей.

Успішний розвиток сухих портів залежить від цілого ряду факторів, серед яких особливо слід відзначити можливість розмежування функцій державної та місцевої влади, а також ділових кіл, зацікавлених у функціонуванні майданчику.

Висновки і перспективи.

Зважаючи на згадане, економічна стратегія і загальнодержавний план розвитку АПК України у нових умовах розвитку міжнародної торгівлі мають бути сформовані в середині країни українськими економістами та аналітиками, які мають достатньо знань і добре розуміють кон'юнктуру світового та вітчизняного ринку.

Ключовою на нинішньому етапі повинна стати політика стимулювання структурних змін для побудови технологічної економіки, зокрема, будівництва сучасної, цифрової, переробної промисловості. В результаті такої політики повинні з'являтися заводи, що будуть переробляти місцеву сировину і випускати готову продукцію з високою доданою вартістю. Такі підприємства дадуть робочі місця працездатному населенню і сформуєть попит на різні спеціальності робітничих професій, інженерів, технологів тощо. В умовах відтоку робочої сили закордон, розвиток інфраструктури та створення нових робочих місць буде сприяти поверненню тимчасово переміщених осіб на територію України.

Сутність політики полягає у підтримці підприємців, які взяли на себе ризик будівництва нових виробничих об'єктів. Держава має знизити згадані ризики, взяти частину з них на себе та гарантувати виконання зобов'язань. Дії влади і бізнесу мають бути скоординовані.

Підприємцю дуже важливо розуміти куди рухається держава. Найкраще це досягається через впровадження чотирирічних індикативних планів розвитку. В них вказуються макроекономічні індикатори, напрями політики підтримки, цільові індикатори структурних змін, крупні інфраструктурні проекти. Будівництво базової інфраструктури країни за державні кошти також виступає елементом цієї політики. Спорудження інфраструктури потрібно ув'язувати з перспективами розміщення виробничих об'єктів. Це полегшить прийняття рішення для підприємця, коли він буде розуміти, де проходитиме дорога і звідки взяти електроенергію.

В повоєнний період відродження аграрної економіки України повинна бути розроблена Стратегія підтримки експорту агропродовольства в Україні. Вона повинна закласти підґрунтя для формування системи інструментів державної та регіональної підтримки експорту сільськогосподарської продукції та продовольства з орієнтацією на товари з високою доданою вартістю.

Список використаних джерел

1. Грановська В. Г. Експортний потенціал аграрних підприємств України як індикатора їх конкурентоспроможності. *Агросвіт*. 2018. №6. С. 32-39.
2. Позбутися сировинного статусу. В які сектори аграрної галузі варто інвестувати. URL : <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/zminiti-sirovinniy-status-v-yaki-sektori-agrarnoji-galuzi-var-to-investuvati>. (дата звернення: 25.04.2024).
3. Как с помощью АПК достичь стремительного роста ВВП Украины. URL : <https://port-mone.tv/kak-s-pomoshhu-ape-dostich-stremitelnogo-rosta-vvp-ukrainy-21-06-22-14-39-agramyj-rynok/>. (дата звернення: 25.04.2024).
4. Сировинна модель України. Чим зерно краще за екваторські банани? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/01/13/576143/> (дата звернення: 25.04.2024).
5. Стігліц Джозеф. Глобалізація та її тягар ; пер. з англ. Київ : Видавничий дім «КМ Академія». 2003. С. 98.
6. Хрип'юк В. І. Харчова промисловість України: ретроспективний аналіз та сучасні проблеми розвитку. *Економіка АПК*. 2018. №9. С. 77-85.
7. Марченко О., Свиноус І., Ткаченко К. Особливості формування споживчого попиту на

продовольчому ринку в умовах макроекономічної нестабільності. *Економіст*. 2016. №10. С. 4-9.

8. Калетнік Г.М., Пришляк Н.В. Розвиток галузі біопалив як детермінанта сталого розвитку України. *Економіка АПК*. 2021. №2. С. 71-78

9. Muravev D., Aksoy S., Rakhmangulov A., Aydogdu V. Comparing model development in discrete event simulation on Ro-Ro terminal exampl. *Int. J. of Logistics Systems and Management*. 2016. №3 (24). P. 283-297.

10. Roso V., Woxenius J., Lumsden K. The dry port concept: connecting container seaports with the hinterland. *Journal of Transport Geography*. 2008. №5 (17). P. 338-345.

11. Тодуров О. Сухий порт: як забезпечити оперативну логістику в умовах війни і як можуть прискорити процеси автоматизовані системи. URL : <https://mind.ua/openmind/20238657-suhij-port-yak-zabezpechiti-operativnu-logistiku-v-umovah-vijni>. (дата звернення: 25.04.2024).

Статтю отримано: 29.04.2024 / Рецензування 17.06.2024 / Прийнято до друку: 30.06.2024

Marat Ibatullin

Dr. Sc. (in Economics), Professor
Department of Administrative Management and Foreign Economic Activity
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: imi_1@ukr.net

ORCID: 0000-0001-8765-6261

Serhiy Ostapenko

Ph.D. (in Economics), analyst of investment projects
Financial and analytical company «Venko Fund»
Kyiv, Ukraine

E-mail: ostap3nko@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7653-4787

Serhiy Bilyk

Cand. Sc. (in Veterinary), Associate Professor
Department of Veterinary and Sanitary Examination, Hygiene of Livestock Products
and Pathological Anatomy named after Y.S. Zagaevskii
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine

E-mail: nsbiluk1976@gmail.com

ORCID: 0000-0003-4590-0881

Oleksandr Udovychenko

Postgraduate Student
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine

E-mail: vdovichenko_op@ukr.net

ORCID: 0009-0000-5293-8576

PRIORITY DIRECTIONS FOR REALIZATION OF THE EXPORT POTENTIAL OF THE AGRI-FOOD SECTOR OF UKRAINE

Abstract

Introduction. Improving the export of agricultural products is one of the important tasks facing the agrarian complex of our country. The agricultural potential of Ukraine allows not only to meet the internal needs of our country, but also to bring the country to international markets, as well as to become one of the key exporters of agricultural food.

Methods. General scientific and special research methods were applied in the process of solving the tasks: descriptive and analytical method, systematic approach (to interpret the concept of "export potential", characteristics of international

trade institutions); method of systematization (for systematization of voluntary standards), analysis and synthesis (for determination of features and classification of agricultural products); the method of dynamic series and structural analysis (for evaluating the dynamics of foreign trade in agricultural goods); comparison method (to determine the advantages and disadvantages of different types of agricultural goods in international trade in agricultural goods).

Results. It has been proven that the key instruments and methods of state regulation, in the context of the implementation of the model of increasing the use of the export potential of the agricultural sector through industrialization in the food industry, serve to stimulate the development of the sector of labour tools, information technologies, material and technical and resource support of domestic production. In addition, an important direction of state stimulation of the use of export potential is the implementation of international standards for the production of food products, which will contribute to the improvement of their quality and safety, as well as prevent low-quality cheap imports.

Discussion. In the post-war period of the revival of the agrarian economy of Ukraine, a Strategy for supporting the export of agricultural food in Ukraine should be developed. It should lay the groundwork for the formation of a system of instruments for state and regional support for the export of agricultural products and food with a focus on goods with high added value.

Keywords: export, agricultural products, export potential, infrastructure, state support.

References

1. Hranovska, V.H. (2018). Eksportnyi potentsial ahrarnykh pidpriemstv Ukrainy yak indykatora yikh konkurentospromozhnosti [Export potential of agricultural enterprises of Ukraine as an indicator of their competitiveness]. *Ahrosvit [Agroworld]*, 6, 32-39. [in Ukr.].
2. Pozbutysia syrovynnoho statusu. V yaki sektory ahrarnoi haluzi varto investuvaty. Retrieved from <https://agroportal.ua/publishing/lichnyi-vzglyad/zminiti-sirovynnyi-status-v-yaki-sektori-agrarnoji-galuzi-varto-investuvati>.
3. Kak s pomoshchyu APK dostich stremitelnogo rosta VVP Ukrainy. Retrieved from <https://port-mone.tv/kak-s-pomoshhju-apk-dostich-stremitelnogo-rosta-vvp-ukrainy-21-06-22-14-39-agrarnyj-rynok/>.
4. Syrovynna model Ukrainy. Chym zerno krashche za ekvadorski banany? Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/01/13/576143/>.
5. Stiglits, Dzhozef. (2003). *Hlobalizatsiia ta yii tiahar* [Globalization and its burden]. (Trans). Kyiv : Vydavnychiy dim «KM Akademiia».
6. Khrypiuk, V.I. (2018). Kharchova promyslovist Ukrainy: retrospektyvnyi analiz ta suchasni problemy rozvytku [Food industry of Ukraine: retrospective analysis and modern problems of development]. *Ekonomika APK [Economy of Agro-Industrial Complex]*, 9, 77-85. [in Ukr.].
7. Marchenko, O., Svynous, I., & Tkachenko, K. (2016). Osoblyvosti formuvannia spozhyvchoho popytu na prodovolchomu rynku v umovakh makroekonomichnoi nestabilnosti [Peculiarities of the formation of consumer demand in the food market in conditions of macroeconomic instability]. *Ekonomist [Economist]*, 10, 4-9. [in Ukr.].
8. Kaletnik, H.M., & Pryshliak, N.V. (2021). Rozvytok haluzi biopalyv yak determinanta ctaloho rozvytku Ukrainy [Development of the biofuel industry as a determinant of sustainable development of Ukraine]. *Ekonomika APK [Economy of Agro-Industrial Complex]*, 2, 71-78. [in Ukr.].
9. Muravev, D., Aksoy, S., Rakhmangulov, A., & Aydogdu, V. (2016). Comparing model development in discrete event simulation on Ro-Ro terminal exampl. *Int. J. of Logistics Systems and Management*, 3 (24), 283-297.
10. Roso, V., Woxenius, J., & Lumsden, K. (2008). The dry port concept: connecting container seaports with the hinterland. *Journal of Transport Geography*, 5 (17), 338-345.
11. Todurov O. Sukhyi port: yak zabezpechyty operatyvnu lohistyku v umovakh viiny i yak mozhut pryskoryty protsesy avtomatyzovani systemy. Retrieved from <https://mind.ua/openmind/20238657-suhij-port-yak-zabezpechiti-operativnu-logistiku-v-umovah-viiny>.

Received: 04.29.2024 / Review 06.17.2024 / Accepted 06.30.2024

